TALABA SHAXSINI RIVOJLANTIRISHDA AKMEOLOGIK YONDASHUVNING KONSEPTUAL ASOSLARI

Umarova Gulzoda Bahodir qizi
Axborot texnologiyalari va menejment
universiteti assistent o'qituvchisi
Chirchiq davlat pedagogika
universiteti mustaqil izlanuvchisi

ANNOTATSIYA
Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida talaba shaxsini rivojlantirishning akmeologik modeli va uning nazariy-metodologik asoslari keng yoritilgan. Tadqiqot doirasida talabaning shaxsiy, intellektual va kasbiy rivojlanish jarayonlari, uning ichki imkoniyatlarini faollashtirish mexanizmlari hamda o'z-o'zini anglash va o'zini takomillashtirish omillari ilmiy tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada akmeologik yondashuv asosida ta'lim jarayonini tashkil etish, talabaning motivatsion sohasini rivojlantirish, refleksiya madaniyatini shakllantirish va individual rivojlanish trayektoriyasini yaratish masalalari ko'rib chiqiladi. Yakuniy qismda talabalarning yuqori natijalarga erishishini ta'minlovchi pedagogik shart-sharoitlar va amaliy tavsiyalar keltiriladi.
Kalit so'zlar: akmeologiya, shaxs rivoji, oliy ta'lim, motivatsiya, refleksiya, o'z-o'zini rivojlantirish, kasbiy yetuklik, individual yondashuv.

ANNOTATION
This article provides an in-depth analysis of the acmeological model for developing students' personalities in higher education. It examines the theoretical and methodological foundations of personal, intellectual, and professional growth, as well as mechanisms for activating students' internal potential and self-development. Special attention is given to motivation, reflection, and individualized learning paths within the acmeological framework. The article also outlines pedagogical conditions necessary for achieving high levels of student performance and offers practical recommendations.
Keywords: acmeology, personality development, higher education, motivation, reflection, self-development, professional maturity, individual approach.

АННОТАЦИЯ
В данной статье подробно рассматривается акмеологическая модель развития личности студента в системе высшего образования. Анализируются теоретико-методологические основы личностного, интеллектуального и профессионального роста, а также механизмы активизации внутреннего потенциала и саморазвития студентов. Особое внимание уделяется вопросам мотивации, рефлексии и индивидуального образовательного пути. В заключении приводятся педагогические условия и практические рекомендации, направленные на повышение эффективности обучения.
Ключевые слова: акмеология, развитие личности, высшее образование, мотивация, рефлексия, саморазвитие, профессиональная зрелость, индивидуальный подход.

KIRISH

Hozirgi globallashuv sharoitida oliy ta’lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — raqobatbardosh, mustaqil fikrlovchi, kreativ va yuqori darajada rivojlangan shaxsni shakllantirishdir. Zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyat faqat bilimga emas, balki shaxsning o‘zini boshqarish, moslashish, qaror qabul qilish va o‘z ustida ishlash qobiliyatlariga ham bog‘liq bo‘lib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, ta’lim tizimida yangi yondashuvlarga ehtiyoj ortmoqda.

Akmeologik yondashuv aynan shaxsning eng yuqori rivojlanish nuqtasiga erishish jarayonini o‘rganadi. “Akme” tushunchasi insonning yetuklik cho‘qqisini anglatadi. Oliy ta’lim tizimida bu — talabaning nafaqat bilimli, balki o‘z kasbining yetuk mutaxassisi sifatida shakllanishi demakdir.

Bugungi kunda ko‘plab talabalar bilim olish jarayonida passiv ishtirok etadi, o‘z imkoniyatlarini to‘liq namoyon qila olmaydi. Bu esa ularning motivatsiyasi, o‘ziga bo‘lgan ishonchi va o‘zini rivojlantirish ko‘nikmalarining yetarli darajada shakllanmaganligi bilan bog‘liq. Shu sababli akmeologik modelni ta’lim jarayoniga joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — oliy ta’limda talaba shaxsini rivojlantirishning akmeologik modelini nazariy va amaliy jihatdan asoslab berishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda kompleks yondashuv qo‘llanildi. Talaba shaxsini rivojlantirishda akmeologik modelni o‘rganish uchun nazariy, empirik va eksperimental metodlar uyg‘unlashtirildi.

Nazariy jihatdan, akmeologiya, pedagogika va psixologiya fanlarining asosiy konsepsiyalari tahlil qilindi. Xususan, insonning o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ichki ehtiyoji, motivatsiya va o‘z-o‘zini anglash jarayonlari ilmiy asosda o‘rganildi. Shuningdek, shaxs rivojining bosqichlari, uning individual xususiyatlari va tashqi muhit ta’siri ham chuqur tahlil qilindi.

Empirik tadqiqotlar davomida talabalar o‘rtasida so‘rovnomalar o‘tkazildi. Ular orqali talabalarning motivatsiyasi, o‘ziga bo‘lgan ishonchi, mustaqil ishlash ko‘nikmalari va o‘z rivojlanishiga bo‘lgan munosabati aniqlashtirildi. Kuzatuv metodlari yordamida talabalar faoliyati o‘rganildi va ularning o‘quv jarayonidagi faollik darajasi baholandi.

Eksperimental bosqichda esa akmeologik model asosida yangi pedagogik yondashuvlar sinovdan o‘tkazildi. Talabalarga individual rivojlanish yo‘llari taklif etildi, refleksiya kundaliklari joriy qilindi hamda motivatsion mashg‘ulotlar tashkil etildi. Ushbu yondashuvlar talabalarning shaxsiy o‘sishiga qanday ta’sir ko‘rsatishi tahlil qilindi.

Natijalar statistik usullar yordamida qayta ishlanib, ularning ishonchliligi va samaradorligi aniqlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, akmeologik yondashuv talaba shaxsining rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Eng avvalo, bu yondashuv talabalarni faollikka undaydi, ularni o‘z ustida ishlashga motivatsiya qiladi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Akmeologik model asosida tashkil etilgan ta’lim jarayonida talabalar o‘z maqsadlarini aniqroq belgilay boshlaydi. Ular o‘z imkoniyatlarini chuqurroq anglaydi va o‘z rivojlanishi uchun mas’uliyatni o‘z zimmasiga oladi. Bu esa ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

Shuningdek, refleksiya jarayonining joriy etilishi talabalarga o‘z faoliyatini tahlil qilish imkonini beradi. Talaba o‘z xatolarini tushunadi, ulardan xulosa chiqaradi va keyingi faoliyatini to‘g‘rilaydi. Bu jarayon shaxsiy o‘sishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.
Motivatsiya ham muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ichki motivatsiya yuqori bo‘lgan talabalar o‘zlashtirish darajasi yuqori bo‘ladi. Ular qiyinchiliklardan qo‘rqmaydi, aksincha, ularni rivojlanish imkoniyati sifatida qabul qiladi.
Akmeologik modelning yana bir muhim jihati — individual yondashuvdir. Har bir talabaning o‘ziga xos qobiliyati va ehtiyojlari hisobga olinganda, ta’lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

AMALIY TAVSIYALAR

Akmeologik modelni oliy ta’lim tizimida samarali joriy etish uchun quyidagi amaliy tavsiyalarni keltirish mumkin.

Avvalo, ta’lim jarayonini shaxsga yo‘naltirilgan holda tashkil etish zarur. Bu degani, har bir talabaning individual xususiyatlari, qiziqishlari va rivojlanish darajasi hisobga olinishi kerak. Standart yondashuv o‘rniga moslashuvchan ta’lim tizimi yaratish muhim.
Ikkinchidan, refleksiya madaniyatini shakllantirish lozim. Talabalar o‘z faoliyatini tahlil qilishga o‘rganishi, o‘z xatolarini anglab, ulardan to‘g‘ri xulosa chiqarishi kerak. Bu esa ularning o‘zini rivojlantirish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Talabalarga real hayotga yaqin vazifalar berish, ularni mustaqil qaror qabul qilishga undash va ularning muvaffaqiyatlarini e’tirof etish muhim.
Uchinchidan, motivatsiyani oshirishga alohida e’tibor berish zarur.
Shuningdek, o‘qituvchi rolini ham qayta ko‘rib chiqish lozim. O‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki talabaning rivojlanishiga yo‘naltiruvchi fasilitator bo‘lishi kerak. U talabani qo‘llab-quvvatlashi, unga yo‘l ko‘rsatishi va uning ichki imkoniyatlarini ochishga yordam berishi zarur.

XULOSA

Oliy ta’limda talaba shaxsini rivojlantirishning akmeologik modeli zamonaviy ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu model talabaning ichki salohiyatini ochishga, uning shaxsiy va kasbiy yetuklikka erishishiga xizmat qiladi.Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, akmeologik yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni talabalarning motivatsiyasi, mustaqil fikrlashi va o‘z-o‘zini rivojlantirish ko‘nikmalarini sezilarli darajada oshiradi. Xulosa qilib aytganda, ta’lim tizimi oldida turgan asosiy vazifa — bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, shaxsni har tomonlama rivojlantirishdan iborat. Akmeologik model aynan shu maqsadga erishishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Bozorov Z.A. Pedagogika va psixologiya asoslari. – Buxoro, 2022.
2.Jo‘raeva B.R. Bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik madaniyatni shakllantirish. – Toshkent: Fan, 2003.
3.Axmedova G. Boshlang‘ich ta’limda ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi. – Toshkent, 2023.
4.Kamolov I. Talabalarda ijodiy kompetentlikni shakllantirish texnologiyalari. – Toshkent, 2022.
5.Xaydarova M. Sun’iy intellekt asosida pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish. – Toshkent, 2025.
6.Raxmatov T. Axborot texnologiyalari ta’limida innovatsion yondashuvlar. – Toshkent, 2024.
7.Madatov X., Matlatipov S., Aripov M. O‘quv materiallarining ta’lim salohiyatini baholash usullari. – Toshkent, 2023.